

Informatica în sprijinul perfecționării evidenței fondurilor și colecțiilor arhivistice

ION VÂRTEJARU

Datorită activității uriașe pe care o desfășoară, ca urmare a creșterii, în progresie geometrică, a cantităților de arhivă create de societatea noastră și a cerințelor acestor izvoare ca experiență socială depusă, necesară fundamentării experienței sociale viitoare, precum și datorită cercetării cu privire la trecutul istoric, Arhivele Naționale sunt obligate să apeleze tot mai mult la știința informaticii.

Cerințele actuale în practica utilizării calculatoarelor se îndreaptă cu precădere spre gestionarea bazelor de date de mari dimensiuni. O explicație posibilă a acestei orientări e dată de faptul că o bază de date reprezintă informația, iar cel care deține informații complete și rapide într-o anumită problemă este, indiscutabil, cu un pas înaintea celorlalți. În domeniul nostru de activitate, unde suntem obligați să manevrăm un număr mare de informații complexe, prezența unor asemenea sisteme este chiar vitală. Astfel, scopul nostru primordial este să procesăm și să organizăm aceste date, într-un mod cât mai inteligent, folosind metode care permit accesul rapid și simplu la informațiile prelucrate.

Întrucât una din marile probleme ale arhivisticii o constituie valorificarea cât mai completă a documentelor, noile procedee vin în ajutorul îmbunătățirii prelucrării informațiilor. Acest lucru ridică alte probleme: informația trebuie să fie foarte concisă dar, în același timp, să conțină aspecte multiple. Prin urmare, sarcina principală a prelucrării automate a datelor este de a formula într-un mod corespunzător conținutul relevant al documentelor păstrate în Arhive, dar și a celor generate în urma desfășurării procesului de evidență arhivistică.

Evidența fondurilor și colecțiilor dintr-o Direcție Județeană constituie una din laturile fundamentale ale activității arhivistice contemporane. Sutele de fonduri de arhivă păstrate în depozitele Direcției Județene Olt a Arhivelor Naționale, al căror număr sporește an de an, se cer atent înregistrate în vederea informării operative a cercetării științifice și practice, precum și pentru a face posibilă planificarea activităților arhivistice.

În acest sens, preocuparea de perfecționare a sistemului de întreținere a evidenței fondurilor și colecțiilor m-a determinat să construiesc și să implementez, la nivelul Direcției Județene Olt, o complexă aplicație informatică, ce se dorește a fi un instrument de întreținere și actualizare a principalelor date

primare care stau la baza identificării fondurilor arhivistice și care generează principalele operațiuni efectuate la nivelul Direcției.

Aplicația EVIDENȚA FONDURILOR constituie una dintre principalele componente ale pachetului de programe dezvoltat de Direcția Județeană Olt a Arhivelor Naționale și face parte din proiectul de implementare a tehnicii informatice în activitatea arhivistică¹.

Importanța aplicației EVIDENȚA FONDURILOR constă în întocmirea, întreținerea și interogarea evidenței centralizate a fondurilor și colecțiilor arhivistice aflate în depozitele Direcției Județene Olt a Arhivelor Naționale. Facilitățile oferite de mediul de programare ACCESS conferă acestei aplicații condiții optime de utilizare de către orice arhivist/arhivar din cadrul Direcției, care nu deține multe cunoștințe de operare informatică.

Structura bazei de date respectă întocmai modul de organizare și de lucru impus de *Normele tehnice privind desfășurarea activităților în Arhivele Naționale*, reușind să genereze în mod automat diverse forme de evidență necesare în activitatea arhivistică: registrul general de arhivă, registrul inventarelor, fișa „Situția fondului”, ghidul topografic de depozit, ghidul topografic de raft etc., precum și alte evidențe care completează aria valorificării informațiilor privind mișcarea arhivei și a modificărilor efectuate asupra fondurilor și inventarelor acestora (constituiri de noi poziții de fond și de inventar, radierea sau comasarea altora).

Totodată, interfața grafică oferită de program pune la dispoziția operatorului un puternic instrument de supraveghere și depistare a eventualelor greșeli de actualizare a datelor, utilizatorul fiind îndrumat, cu ajutorul formularelor de introducere și a casetelor de dialog, la efectuarea corectă și fără omisiuni a operațiilor de actualizare impuse de normele de lucru. Acesta ar fi, de fapt, cel mai important argument în favoarea eficienței acestei aplicații în cadrul activității desfășurate la nivelul Direcției noastre, fără să mai existe pericolul constituirii, practic, a unei alte evidențe paralele care ar îngreuna, de fapt, actualizarea formelor de evidență a fondurilor și inventarelor, așa cum s-a întâmplat în realitate cu încercările anterioare de informatizare făcute în cadrul Arhivelor Naționale. De asemenea, trebuie menționat că, procedura greoaie de

---

¹ Trebuie precizat că D.J.A.N. Olt și-a stabilit, încă din anul 2000, o strategie de dezvoltare a unui sistem arhivistic informatizat, care să acopere întreaga arie a activităților desfășurate la nivelul Direcției. În urma delimitării principalelor atribuții pe care acest sistem urma să le exercite, s-a trecut la dezvoltarea unui pachet de programe care să cuprindă următoarele aplicații: *Evidență secretariat*; *Evidența fondurilor*; *Interogarea inventarelor*; *Biblioteca/Sală de studiu*; *Evidența arhivei la creatori*; *Evidența activității personalului*. La această oră, cu excepția aplicației *Biblioteca/Sală de studiu*, toate aplicațiile sunt operabile.

actualizare a evidențelor arhivistice clasice, care cuprindeau informații redundante, este înlocuită acum cu un sistem de lucru mult mai simplu, deoarece toate situațiile generate de această aplicație se bazează pe o sursă unică de date, care sunt doar o singură dată actualizate.

Fără a intra în detalii tehnice privind modul de funcționare, vom trece în revistă principalele componente ale aplicației:

Prima opțiune, intitulată **Actualizarea bazei de date**, ne oferă posibilitatea efectuării numeroaselor operații de actualizare a evidențelor curente care stau la baza cunoașterii elementelor de descriere a unui fond sau colecție, precum și a inventarelor aferente. Începând de la gestionarea numărului de fonduri existente și a celor radiate, până la înregistrarea celei mai neînsemnate operațiuni arhivistice ce se poate realiza asupra unui fond, programul încearcă să facă față multiplelor reguli de întreținere a unei evidențe arhivistice. Proiectantul aplicației a prevăzut un pachet de opțiuni care să răspundă celor mai complexe solicitări de actualizare, pe care le trecem în revistă:

– *adăugarea unei noi poziții de fond*, opțiune care oferă posibilitatea utilizatorului de a efectua mai multe operațiuni arhivistice obligatorii doar prin completarea unui singur formular, rămânând în sarcina programului de a efectua toate acțiunile de adăugare a unei noi poziții de fond, noi înregistrări de denumiri succesive, de adăugare a unor poziții de inventar nou constituite, în cazul în care fondul are inventar/inventare. Tot prin intermediul acestei opțiuni avem ocazia de a putea reînființa un fond radiat anterior, păstrându-și vechiul număr de fond;

– *eliminarea unei poziții de fond sau colecție arhivistică existentă*, cu ocazia diverselor operațiuni arhivistice: comasare cu un alt fond, lipsa documentelor, transfer la altă unitate a Arhivelor Naționale sau restituit creatorului fondului. Avantajul folosirii unei asemenea opțiuni îl constituie, pe lângă radierea automată din toate evidențele curente a fondului propus, și trecerea lui, împreună cu datele sale de identificare, într-o altă tabelă, ce conține toate fondurile desființate de-a lungul timpului în cadrul Direcției, și radierea pozițiilor de inventar², forma de eliminare și actul în baza căruia are loc radierea. În acest

---

² Pentru a exemplifica complexitatea acestor proceduri de actualizare, prezentăm modul în care sunt afectate pozițiile de inventar ale unui fond radiat prin comasare: dacă doar unul dintre cele două fonduri ce urmează a fi comasate are inventar, procedura este foarte simplă: programul va modifica automat numărul fondului pentru inventarul fondului ce va fi radiat, fiindu-i atribuit numărul fondului cu care se comasează. În cazul în care ambele fonduri dețineau inventare, aplicația parcurge următorii pași: solicită utilizatorului, prin intermediul unei căsuțe de dialog, să precizeze dacă inventarele se vor comasa, la rândul lor, sau se vor menține ca volume separate. Dacă se dorește comasarea lor, programul va efectua, în conformitate cu prevederile *Normelor tehnice* de lucru, radierea automată a celor două poziții de inventar și constituirea unui nou număr de

mod, vom avea actualizate instantaneu toate evidențele virtuale pe care Direcția este nevoită să le mențină: în R. G. A. și în registrul inventarelor se vor face mențiuni la rubrica „Observații” cu privire la radierea făcută asupra poziției de fond, respectiv, de inventar, în rubrica de observații a fișei „Situția fondului”, precum și eliminarea pozițiilor sau efectuarea modificărilor din ghidurile topografice de depozit și de raft;

– *adăugarea de inventare arhivistice pentru fondurile existente*: chiar dacă la constituirea unei noi poziții de fond avem posibilitatea de a înființa și noi poziții de inventar, aplicația a prevăzut constituirea de inventare și pentru fondurile existente. Tot cu ajutorul acestei opțiuni avem posibilitatea constituirii unui inventar radiat anterior aparținând unui fond existent;

– *eliminarea de inventare arhivistice pentru fondurile existente*, care tratează, așa cum se deduce din denumire, rezolvarea situațiilor în care nu dorim decât radierea unei poziții de inventar;

– *intrări/ieșiri de arhivă*: o dată cu trecerea la aceste două opțiuni (utilizate cu ocazia preluărilor de la creator, a refondării sau a transferului – pentru intrări; selecționare, refondare, transfer sau restituit creatorului – pentru ieșiri), trecem la descrierea procesului de actualizare a acțiunilor de intrare-ieșire a unor unități arhivistice în și din cadrul unui fond arhivistic. Aceste opțiuni au un rol primordial în cadrul aplicației prin modul de automatizare a procedurii înregistrării mișcării arhivei în cadrul unei Direcții Județene, cu influențe majore asupra tuturor evidențelor arhivistice, inclusiv radieri de fonduri, modificări sau radieri de inventare etc.;

– *actualizarea operațiunilor arhivistice* ce se pot efectua asupra unui fond/colecție arhivistică (ordonare, inventariere, selecționare, verificare, pregătire pentru microfilmare, microfilmare și fișare tematică), actualizări care pot modifica datele primare privind fondul respectiv: ani extremi, cantitatea în m.l., numărul u.a. etc.

În finalul prezentării primei opțiuni din meniul principal al aplicației EVIDENȚA FONDURILOR, trebuie menționat că în perspectiva dezvoltării și perfecționării acestui program se are în vedere limitarea accesului la această opțiune doar pentru un anumit grup de utilizatori, măsură care asigură protecție împotriva actualizărilor neautorizate.

Una dintre cele mai importante componente ale aplicației, componenta care dă întreaga putere a evidenței informatizate a fondurilor, o reprezintă procesul de interogare a bazei de date constituită de aplicație. Abilitatea de a crea

---

inventar, unde se vor adăuga, tot de către sistem, prin reunire, noile date privind anii extremi, numărul de u.a. și numărul de file ale noului inventar. Dacă alegem să menținem separat cele două inventare, se va modifica doar numărul de fond al poziției de inventar al cărei fond a fost desființat.

interogări este considerat a fi „creierul” unui sistem de baze de date, deoarece nu contează doar faptul că putem stoca informații, ci mai ales faptul că putem regăsi exact informația de care avem nevoie la un moment dat.

Sistemul de interogări ce poate fi exploatat în cadrul acestei aplicații încearcă să răspundă unui larg spectru de solicitări venite din partea utilizatorilor. Pe de altă parte, modul de construcție a unei interogări trebuie să fie unul simplu, care să nu solicite prea mult timp sau cunoștințe în domeniu.

Deoarece aria datelor pentru care se fac interogările este vastă, utilizatorul poate opta pentru una dintre categoriile de informații pe care dorește să le acceseze, categorii grupate astfel: după datele generale privind situația fondului; mișcarea arhivei în cadrul fondului; starea de păstrare a fondului; după operațiunile arhivistice efectuate etc. Unele interogări sunt însoțite de rapoarte care generează instrumentele de evidență clasice (R.G.A., registrul inventarelor, fișa „Situația fondului”, ghidurile topografice).

Din cadrul acestor opțiuni ne vom opri la cea a regăsirilor după datele generale privind situația fondului. Criteriile de interogare sunt numeroase. Pe lângă regăsiri după număr de fond, denumire fond sau după șir de caractere din titlatura sa, mai putem face și după denumirile succesive, după localitatea de reședință a creatorului de fond, după tematica fondului, după radieri și constituiri de fonduri sau inventare, precum și după anii extremi, cantități și număr de u.a., poziție în depozit, după inventarele deținute etc.

Ca și celelalte aplicații aflate în uz la Direcția Județeană Olt a Arhivelor Naționale, EVIDENȚA FONDURILOR beneficiază de unele facilități care conferă programului un aspect profesional prin abordarea complexă a tuturor detaliilor:

- formulare de introducere, întreținere și vizualizare a datelor, care, beneficiind de facilitățile grafice ale programului, ne-au dat posibilitatea construirii unor formulare sugestive și cu aspect plăcut;

- un sistem complex de interogări, unele prestabilite ținându-se cont de cele mai solicitate cereri venite din partea utilizatorilor, dar aplicațiile oferă și o gamă de modele de interogări care pot fi ușor de construit de solicitant și care satisfac cele mai complexe criterii;

- generarea automată de rapoarte cu aspect profesional, având opțiuni pentru gruparea și sortarea înregistrărilor din raport în foarte multe variante;

- sistem de asistență permanent (helpuri), oferit prin accesarea unor iconițe poziționate permanent pe ecran, care pot da informații despre stadiul în care s-a ajuns, problemele cu care ne confruntăm și depistate de sistem, precum și variante de continuare către pașii următori;

- colaborare cu celelalte baze de date existente la nivelul Direcției;

- utilizarea facilităților oferite de măștile de introducere a datelor, care ne ajută să depistăm eventualele greșeli de tastare prin intermediul regulilor de validare;
- utilizarea unui sistem de supraveghere a tuturor modificărilor efectuate în cadrul bazelor de date, cunoscut sub denumirea de „jurnal de evenimente”;
- funcționarea în sistem multiutilizator, prin partajarea bazelor de date între mai mulți utilizatori;
- servicii de protecție a datelor (parole, sistem de securitate a datelor supravegheat de calculator, drepturi de acces la date – numai citire, modificare, ștergere etc.);
- realizarea, la un interval bine stabilit, a copiilor de siguranță.

Trebuie subliniat faptul că modul de actualizare clasică a evidențelor arhivistice devine unul neperformant, iar soluția de îmbunătățire vine doar din partea tehnologiei informatice. Nu putem susține că varianta prezentată în materialul de față va rezolva toate problemele de implementare și de operare, dar poate reuși, într-o mare măsură, să găsească soluțiile ideale pentru a putea gestiona pe suport informatic complexe situații arhivistice cu care se operează la nivelul Arhivelor Naționale ale României.